

Казачков І.О.

асистент кафедри економіки підприємства

Ткаченко О.О.

спеціаліст кафедри економіки підприємства

Запорізька державна інженерна академія

ep.zgia@gmail.com

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Казачков І.О., Ткаченко О.О. Сучасні підходи до проведення економічної діагностики підприємства. У статті розглянуто сутність економічної діагностики промислового підприємства та представлено коротку характеристику методів діагностики. Запропоновано можливі напрями проведення діагностики економічного стану суб'єкта господарювання.

Казачков И.О., Ткаченко О.А. Современные подходы к проведению экономической диагностики предприятия. В статье рассмотрена сущность экономической диагностики промышленного предприятия и представлена краткая характеристика методов диагностики. Предложены возможные направления проведения диагностики экономического состояния субъекта хозяйствования.

Kazachkov I., Tkachenko O. The modern approaches to the economic diagnosis of the enterprise. The essence of economic diagnosis of industrial enterprises is considered and a brief description of diagnosis methods is presented. Possible courses of diagnosis of economic condition of the entity are suggested.

Діагностика економічного стану суб'єкта господарювання розглядається як сукупність досліджень, спрямованих на визначення цілей його функціонування та шляхів їх досягнення, а також виявлення існуючих недоліків.

Питання діагностики економічного стану промислового підприємства досить широко розглядається у роботах як вітчизняних, так і закордонних вчених, зокрема: М. Баканова, Ю. Бахрамова, А. Вартанова, М. Вороніна, В. Глухова, О. Дмитрієвої, Е. Короткова, А. Муровйова, В. Рапопорта, А. Шеремета та інших. Більшість з них визначають природу та форми діагностики, її місце в економічному аналізі, досліджують процедури та методи діагностики, а також розробляють прийоми практичного застосування діагностичного аналізу на підприємстві. Разом з тим, єдиної узгодженої думки щодо жодного з вищезазначених питань і досі не існує. А відтак метою статті є розкриття сутності діагностики економічного стану промислового підприємства та визначення можливих напрямів її проведення.

Під економічною діагностикою розуміється систематичний збір, аналіз та опрацювання даних спеціальними методами в різних аспектах виробничо-

господарської діяльності підприємства. Діагностика – це функція, яка через інформацію пов'язує дослідників з ринками, споживачами, конкурентами, зі всіма елементами зовнішнього середовища та безпосереднього оточення. Діагностика знижує рівень невизначеності та стосується всіх елементів підприємства, а крім того, його зовнішнього середовища в тих напрямках, які формують основу зростання прибутковості за рахунок збільшення частки продажів конкретного продукту на обраному ринку.

Гетьман О.О. та Шаповал В.М. зазначають, що економічна діагностика підприємства – це оцінка економічних показників роботи підприємства на основі вивчення окремих результатів його діяльності та неповної інформації з метою виявлення можливих перспектив подальшого розвитку та наслідків ухвалення поточних управлінських рішень [3, с. 7].

Дмитрієва О. вважає, що «економічна діагностика близька до економічного аналізу, однак це не одне й те саме. Вони розрізняються за цілями завданнями та використанням інструментарієм» [4, с. 11]. Аналіз визначає кількісне значення параметрів та виявляє відхилення різних параметрів від норми. Діагностика (постановка діагнозу) – це «агрегований» синтетичний висновок про стан досліджуваного об'єкта, який здійснюється на основі синтезу та зіставлення різної аналітичної інформації.

Костиренко Л. зазначає, що «діагностика» у перекладі з грецької мови означає «здатність розпізнавати, ідентифікувати», тобто діагностика спрямована на визначення «діагнозу» діяльності підприємства. Автор зазначає, що на сучасному етапі сформувались чотири різновиди концепцій діагностики, а саме:

- аналітична концепція: передбачає систематичне оцінювання діяльності підприємства за обраними параметрами на підставі даних фінансового, податкового, управлінського та оперативного обліків;
- інформаційна концепція: розглядає діагностику як систему ідентифікації проблем підприємства, причин, що їх зумовили, з метою інформаційного забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- антикризова концепція: передбачає діагностику поточних та потенційних кризових явищ на підприємстві з метою запобігання їх негативного впливу на його діяльність;
- консультаційно-дорадча концепція: прирівнює систему діагностики до дорадчих інформаційних систем економічного спрямування локального типу, які ґрунтуються на використанні сучасних програмних продуктів і спрямовані на вирішення конкретних завдань діагностики [1, с. 8].

Шніппер Р. під економічною діагностикою розуміє вивчення стану суб'єкта господарювання та впливу факторів розвитку соціально-економічних процесів, а також виявлення відхилень від нормального розвитку. Економічна діагностика орієнтована як на розпізнання економічних протиріч, так і розробку заходів щодо їх вирішення. Комплексний характер економічної діагностики полягає в тому, щоб простежити динаміку зміни досліджуваних процесів у взаємозв'язку [4, с. 10].

Таким чином, ми вважаємо, що економічна діагностика підприємства – це оцінка економічних показників роботи підприємства на основі вивчення окремих результатів його діяльності, а також неповної інформації про стан внутрішнього та зовнішнього середовища, спрямована на виявлення можливих перспектив його подальшого розвитку та своєчасне усунення організаційно-економічних недоліків.

До комплексу аналітичних завдань, які розв'язує економічна діагностика, відносяться:

- оцінка стану підприємства в умовах обмеженої інформації;
- оцінка режиму функціонування, ефективності та стабільності роботи підприємства;
- пошук можливих варіантів діагностики, виходячи з існуючої та перспективної структури зв'язків між показниками, що характеризують діяльність підприємства;
- оцінка можливих наслідків прийняття певних управлінських рішень (особливо пов'язаних з динамікою та структурою виробництва, політикою цін, конкуренцією тощо) з точки зору ефективності виробництва, фінансового стану та платоспроможності підприємства [1, с. 10].

Тобто в цілому діагностика спрямована на визначення поточного стану підприємства та оцінку економічних наслідків реалізації управлінських рішень. Під час проведення діагностики можна знайти відповідь на такі запитання:

1. Чи існує проблема?
2. Якими є причини проблеми?
3. Як проблема впливає на результати господарської діяльності?
4. Які можливі шляхи вирішення проблеми?
5. Які напрямки подальшого розвитку існують [5, с. 12].

При цьому можуть використовуватися такі методи, як:

- аналітичні, засновані на безконтактних дослідженнях за допомогою статистичної інформації та використанні комплексного економічного аналізу;
- експертні, засновані на узагальненні оцінок та інформації, наданих експертам на основі контактних досліджень;
- динамічне програмування – математичний метод, заснований на оптимізації досягнення кількісно визначеної мети.

Залежно від масштабів, цілей та напрямів здійснюваних перетворень, а також доступності інформації про окремі сфери діяльності підприємства, доцільно проводити експрес діагностику або детальну («повноцінну») діагностику. Однак, зі свого боку, ми пропонуємо окремою групою виділити діагностику банкрутства промислового підприємства, адже саме процеси банкрутства останнім часом істотно стримують економічний розвиток України.

1. Експрес-діагностика – коротке дослідження різних аспектів діяльності підприємства з метою виявлення проблемних аспектів та отримання попередніх оцінок поточного стану. Експрес-діагностика найчастіше є початковим етапом, на якому визначаються загальні тенденції розвитку підприємства. Цей різновид діагностичних досліджень не потребує значних витрат ресурсів та часу, а тому має всі передумови для широкого практичного застосування.

Кожне підприємство потребує постійного моніторингу свого поточного стану. І саме експрес-діагностика стає одним з ефективних способів аналізу його поточної господарської діяльності, що відображає, так би мовити, «миттєвий» погляд на фінансово-економічну ситуацію, що склалася на підприємстві. При цьому головне завдання експрес-діагностики – пошук найбільш слабких сторін у діяльності окремо взятого промислового підприємства.

Таким чином, експрес-діагностика передбачає незначні витрати часу для отримання попередньої оцінки. Для більш детального аналізу проводяться додаткові аналітичні дослідження. Така діагностика проводиться з метою отримання невеликої кількості ключових, найбільш інформативних показників, що дають точну й об'єктивну картину поточного стану підприємства. Вона дозволяє виявити назріваючі проблеми та запропонувати можливі шляхи виходу з критичних ситуацій [4, с. 27].

2. Детальна («комплексна») діагностика – докладне аналітичне дослідження, що дає глибоке розуміння поточної ситуації та є основою для визначення як стратегії перетворень у досліджуваних сферах діяльності, так і переліку конкретних заходів для досягнення запланованих результатів.

Така діагностика може проводитися за усіма напрямками господарської діяльності підприємства або фокусуватися на якому-небудь одному чи декількох напрямках. Комплексна діагностика необхідна, якщо існуюча (або відсутня) на підприємстві система моніторингу поточної діяльності не дозволяє виявити основні проблеми та визначити причини їх виникнення («все погано, і не розумію з чого починати»). Загалом така діагностика містить у собі організаційну, кадрову, функціональну та стратегічну діагностику.

Комплексна діагностика стану підприємства дозволяє визначити поточний стан справ та оцінити його інноваційний потенціал на базі детального вивчення проблемних аспектів господарської діяльності, окреслених ще на етапі експрес-діагностики.

Автори вважають, що детальна діагностика може проводитись за наступними напрямками досліджень:

- розширений аналіз галузі;
- фінанси;
- маркетинг;
- виробнича діяльність;
- дослідження та розробки;
- кадри;
- система управління;
- загальна ефективність компанії.

Варто зазначити, що комплексна діагностика стану підприємства є досить трудомістким процесом, який проводиться, як правило, сторонніми консультантами. У зв'язку з цим потенційна періодичність проведення комплексної діагностики дуже низька – менше одного разу на рік. Практика показує, що таку діагностику виконує обмежена кількість підприємств, які перебувають у кризовому стані або планують певні масштабні проекти.

3. Третя група діагностичних досліджень – діагностика банкрутства. Цей різновид діагностики добре описаний в літературі, що пояснюється значною розповсюдженістю процесів банкрутства у ринковій економіці. З цієї ж причини постійно удосконалюється методична база для визначення потенційних та реальних підприємств-банкрутів. Слід зазначити, що метою діагностики банкрутства є прогнозування кризових ситуацій ще на ранніх етапах їх виникнення або заздалегідь. Адже прогнозування банкрутства, як показує світовий досвід, можливе ще за 1,5 – 2 роки до появи його очевидних ознак. Для цього можуть використовуватися підходи, засновані на застосуванні:

- трендового аналізу;
- системи критеріїв та ознак;
- обмеженого кола показників;
- інтегральних показників;
- рейтингових оцінок;
- факторних, регресивних та дискримінантних моделей тощо [4, с. 30].

Таким чином, незалежно від того, використовує підприємство експрес-діагностику чи проводить детальний аналіз своєї діяльності, обов'язковим елементом діагностичних досліджень повинна стати саме діагностика банкрутства. Це дозволить попереджувати або заздалегідь прогнозувати (а відтак розробляти відповідний комплекс заходів щодо мінімізації збитків) кризові явища у діяльності промислового підприємства.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можемо зробити висновок, що під економічною діагностикою слід розуміти систематичний збір, аналіз та опрацювання даних управлінського обліку, а також інформації про зміни у зовнішньому середовищі, що проводяться за допомогою спеціальних методів у розрізі окремих напрямів виробничо-господарської діяльності промислового підприємства.

У процесі діагностики економічного стану суб'єкта господарювання необхідно чітко виокремити об'єкт дослідження, його мету та завдання, а також обрати найбільш прогресивні методи дослідження.

Залежно від масштабів, цілей та напрямів діагностика може поділятися на: експрес-діагностику, комплексну діагностику та діагностику банкрутства.

Експрес-діагностика проводиться з метою отримання невеликої кількості ключових та найбільш інформативних показників, аналіз яких дозволяє отримати достатньо чітку та об'єктивну картину поточного стану підприємства. Така діагностика дозволяє виявляти назріваючі проблеми та розробляти можливі напрями виходу з критичних ситуацій.

Комплексна діагностика підприємства дозволяє оцінити всі або переважну більшість наявних господарських процесів. Разом з тим, вона є досить трудомісткою, а тому зазвичай проводиться сторонніми консультантами.

Діагностика банкрутства – система цільового фінансового аналізу, спрямована на виявлення передумов кризового стану підприємства.

Таким чином, сучасні підходи до проведення економічної діагностики промислового підприємства спрямовані на виявлення та подальше вирішення

проблемних аспектів у його поточній та перспективній діяльності, а також на оцінку економічних наслідків, пов'язаних з реалізацією управлінських рішень.

Список літератури:

1. Городня Т.А. Економічна та фінансова діагностика: навч. посібн. / Т.А. Городня, І.П. Мойсеєнко. – Львів : «Магнолія». – 2008. – 282 с.
2. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навч. посібн. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
3. Мельник О.Г. Інноваційні системи економічної діагностики підприємства на засадах індикаторів: теорет.-методологічні та методичні засади / О.Г. Мельник, І.Б. Олексів, Н.Ю. Подольчак, Р.В. Шуляр. – Львів : «Магнолія». – 2009. – 241 с.
4. Загорна Т.О. Економічна діагностика. Навчальний посібник / Т.О. Загорна. – К. : Центр учбової літератури, 2007 – 400 с.
5. Косянчук Т.Ф., Лук'янова В.В., Майорова Н.А., Швид В.В. Економічна діагностика: Навчальний посібник / За заг. ред. Т.Ф. Косінчук – Львів : Новий Світ. – 2009. – 452 с.

Ключові слова: економічна діагностика підприємства, методи діагностики, мета діагностики, експрес-діагностика, комплексна діагностика, діагностика банкрутства.

Ключевые слова: экономическая диагностика предприятия, методы диагностики, цель диагностики, экспресс-диагностика, комплексная диагностика, диагностика банкротства.

Keywords: economic diagnosis of the enterprise, methods of diagnosis, the purpose of diagnosis, rapid diagnosis, a comprehensive diagnosis, diagnosis of bankruptcy.

Надійшла до редакції 29.01.2013 р.